

Międzynarodowa Studencka Konferencja Naukowa
Innowacyjność - Przedsiębiorczość - Rozwój

INSTYTUCJONALNE OTOCZENIE BIZNESU

Politechnika gwigtokrzyska, Kielce 29-30.05.2014 r.



ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ольга Мельник¹

АНОТАЦІЯ

Наведено основні тенденції інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України в контексті стратегічних напрямів розвитку держави. Визначено основні складові досягнення стратегічних цілей інноваційного забезпечення розвитку сільськогосподарства. Наведено дані щодо результативності наукових досліджень і розробок в Україні та наукоємності аграрного сектора економіки України. Розкрито особливості та обґрунтовано доцільність подальшого сприяння розвитку аграрних кластерів на інноваційній основі.

1. ВСТУП

Успішне функціонування підприємств аграрного сектора економіки можливе лише при умові переходу на модель інноваційного розвитку. Лише в умовах обмеженості ресурсів, це забезпечить зрівноважений його розвиток: конкурентоспроможність та ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. Відтак, визначення основних тенденцій інноваційного розвитку; а також факторів, які сприятимуть розвитку інноваційного підприємства в аграрному секторі економіки, є актуальним.

Питання інноваційного розвитку постійно перебувають в колі наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них - В. Лігчук, К. Лупенко, В. Месель-Веселяк, П. Друкер, В. Русан, Н. Сіренко, О. Соборук, Юрченко, И. Шумпетер та ін., які визначали особливості управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки, фактори розвитку інноваційних процесів, пріоритети інноваційної діяльності тощо.

Метою статті є вивчення основних тенденцій розвитку аграрного сектора економіки України в контексті стратегічних напрямів розвитку держави, а також

Olga Melnyk - postgraduate student, Mykolayiv National Agrarian University, Supervisor: Director of Economics, Professor Natalya Sirenko, Mykolayiv National Agrarian University.

визначення основних факторів, що сприятимуть веденню підприємницької діяльності в сільському господарстві на інноваційній основі.

2. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Таблиця 1. Основні стратегічні цілі інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства України

№ з/п	Цілі	Індикатори розвитку	2015 р.	2020 р.
	Адаптація національної інноваційної системи до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності.	Підвищення рівня винахідницької активності в системі створення інновацій.	на 15%	на 20%
		Підвищення рівня комерціалізації наукових розробок в аграрній сфері економіки.	на 30%	на 35%
2.	Переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит споживача.	Збільшення кількості аграрних підприємств, які здійснюють технологічні інновації.	у 6 разів	у 7 разів
3.	Поліпшення кадрового забезпечення науково-інноваційної сфери і створення привабливих умов для творців інновацій.	Підвищення питомої ваги науковців у віці до 40 років.	до 40%	до 45%
4.	Створення інститутів інноваційної інфраструктури.	Активізація малого інноваційного аграрного бізнесу (% від загальної кількості підприємств).	до 60%	до 70%
		Створення нових організацій інноваційної аграрної інфраструктури.	-	-
5.	Запровадження системного підходу в управлінні інноваційним забезпеченням розвитку сільського господарства.	Збільшення внутрішніх поточних витрат (за рахунок надходжень з державного бюджету України) на виконання наукових та науково-технічних робіт в сфері аграрної економіки (% від рівня внутрішнього валового продукту).	до 1,5%	до 1,7%

Джерело: побудовано за матеріалами [1].

На сьогодні Національним науковим центром «Інститут аграрної економіки» розроблені стратегічні напрями розвитку сільського господарства України аж до 2020 року, серед яких передбачено формування ефективної системи його інноваційного забезпечення. Це сприятиме формуванню інноваційної моделі функціонування аграрного сектора економіки, спроможної забезпечити суттєве підвищення ефективності сільського господарства на основі використання новітніх досягнень науки і техніки.

Для досягнення визначеної мети на національному рівні передбачено досягнути низки стратегічних цілей (табл. 1).

Першочерговими серед основних напрямів досягнення зазначених стратегічних цілей, на нашу думку, мають стати, насамперед:

- 1) розробка ефективного організаційно-економічного механізму розвитку інноваційного підприємництва;
- 2) формування сприятливої інноваційної інфраструктури;
- 3) розвиток аграрних кластерів. Важливим є підтримка інтегрованої системи розвитку сільського господарства, оскільки як зазначає В. Лішчук система інтегрованого сільськогосподарського виробництва є основою господарювання який дає змогу реалізувати економічні та екологічні цілі завдяки свідомому використанню сучасних виробничих технологій, систематичному вдосконаленню управління та впровадженню різноманітних форм науково-технічного прогресу, в основному біологічного, з реалізацією при цьому власних цілей [2, С. 30].

Визначальним фактором сприяння інноваційній діяльності є належний рівень фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт. Так, однією з п'яти ключових цілей європейської стратегії до 2020 ж. залишається досягнення частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП (інтенсивність Я&Б) 3% серед країн Європейського співдружності (ЄС-27). У 2012 р. інтенсивність Я&О України становить 0,75% [3]. Крім того, наукоємність аграрного сектора економіки України протягом 2001-2011 рр. коливалася в межах 0,25-0,7% [4].

Стосовно результативності наукових досліджень і розробок, слід зазначити, що кількість створених нових сортів рослин та порід тварин, починаючи з 2005 р., має тенденцію до зменшення (табл. 2). При цьому 29,71% створених з них у 2012 р., були впроваджені у виробництво.

Відтак, постає необхідність посилення інтеграційних зв'язків між наукою-виробництвом з метою інтенсифікації інноваційних процесів в аграрному секторі економіки та результативному впровадженню наукових розробок. Одним із ключових факторів сприяння цьому є формування успішного функціонування всіх елементів інноваційної інфраструктури, в тому числі наукових парків, агротехнопарків. Так, за ініціативою Миколаївської національного аграрного університету було створено «Науковий парк «Агроперспектива», метою якого є розвиток науково-технічної діяльності:

ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх запровадження на вітчизняному й закордонному шинках за умов поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів учасників. Функціонування такого парку дозволяє організувати надсучасне виробництво та активізувати науково-інноваційну діяльність університету [5, С. 7]. В ньому розроблено і передбачено послідовне освоєння низки інноваційних проєктів.

Таблиця 2. Динаміка кількості наукових і науково-технічних робіт в Україні

Показник	Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт за роками, од.					Зіалжено у в © 1/2 р. (% від р. > реиix)
	2005	2009	2010	2011	2012	
Наукові і науково-технічні роботи, усього	63926	54523	52037	52354	53190	71,71
У т.ч. зі створення:						
нових видів виробів	6264	6087	6240	6475	6397	72,30
з них нових видів техніки	3752	2344	2286	2362	2103	67,81
нових технологій	5380	5817	5738	5531	5012	68,60
нових видів матеріалів	1163	1417	1419	1553	1342	59,24
нових сортів рослин, порід тварин	758	680	669	601	515	29,71
нових методів, теорій	5381	7514	7733	7692	7682	49,73

Джерело: побудовано за матеріалами [3].

Одним із пріоритетних завдань державної аграрної політики, спрямованих на реформування аграрного сектора економіки, є розвиток аграрних кластерів. Передбачається, що державна політика підтримки їх розвитку має сприяти модернізації галузі, підвищенню ефективності аграрного бізнесу та соціального розвитку регіонів. Практика кластеризації економіки регіонів поширена у країнах ЄС. Так, економіка Фінляндії повністю кластеризована, в ній виділено 9 кластерів, економіка Нідерландів поділена на 20 «мегакластерів», на основі функціонування яких визначено пріоритети інноваційної політики держави. У Данії функціонує 29 кластерів, у яких беруть участь 40% усіх підприємств країни, які забезпечують 60% експорту. В Австрії діють трансграничні кластери з Німеччиною, Італією, Швейцарією, Угорщиною, активізуються зв'язки з Францією і Великобританією. У Німеччині створено промислові кластери, у Словенії прийнято стратегію зростання конкурентоспроможності

промисловості, розроблено програму національного розвитку кластерів. При цьому більшість цих країн перебувають на високих позиціях: глобального інноваційного рейтингу Global Innovation Index 201- Швейцарія - 1 місце, Великобританія - 3 місце, Нідерланди - 4 місце, Фінляндія - 6 місце, Данія - 9 місце.

В Україні не у всіх регіонах запроваджено таку практику. Однак, позитивна: є те, що більшість розроблених стратегій розвитку окремих регіонів передбачають сприяння створенню та функціонуванню аграрних кластера одним із найважливіших напрямів регіональної економічної політики, зокрема Волинській Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Сумській, Херсонській, Чернігівській областях. На сьогодні є приклади успішного функціонування аграрних кластерів, які забезпечують ефективне впроваджене новітніх досягнень у виробництво та зрівноважений розвиток аграрного сектору економіки (табл. 3).

Розвиток аграрних кластерів має здійснюватися на інноваційній основі. Оскільки, як зазначає Н. Сіренко, завдяки створенню системи інноваційних кластерів: буде сформовано чітко орієнтовану систему розповсюдження нових знань, технологій, інновацій; на основі створення сітки стійких зв'язків між всіма членами кластерів буде відпрацьовано механізми трансферу нововведень в інновації, а інновацій - в конкурентні переваги; розширяться доступ до інформації і, відповідно, підвищиться психологічна готовність потенційних учасників кластерів; підвищиться інноваційна активність соціально-економічних систем на всіх ієрархічних рівнях; буде створено можливість для формування системи каскадних інновацій [8, С. 286].

Таблиця 3. Діючі аграрні кластери в Україні

№ п/п	Регіон/місто	Назва	Особливості функціонування
1.	Полтавська область	Кластер виробників екологічної продукції (з 2007 р.)	Інспекція та контроль за виробництвом екологічної продукції. Учасники проекту, які впроваджують екологічні технології у виробництво, мають можливість отримати сертифікат ПСЕТ екологічної безпеки споживачів за успішного проходження відповідної інспекції підприємства.
2.	Чернівецька область	Українсько-румунський «Перший аграрний кластер» (з 2009 р.)	Вирощування плодово-ягідної продукції та розвиток садівництва. Основним завданням є створення взаємодії між підприємствами-виробниками, інспекторами з сертифікації, транспортерами та споживачами продукції. Діяльність кластеру спрямована на підвищення інноваційного потенціалу сільськогосподарської діяльності: покращення інвестиційного клімату для галузей, що входять до складу кластеру.

			Розробку механізму підтримки інноваційної діяльності підприємств регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування тощо.
3.	м. Рівне	«Агроінновації» (з 2009 р.)	Об'єднання зусиль, координація дій та реалізація спільних заходів в питаннях розроблення і впровадження інновацій в агропромисловий комплекс Рівненської області.
4.		«Натуральне молоко» (з 2009 р.)	Є формою консультаційної, організаційної та інформаційної взаємодії виробників сирого натурального молока і створений з метою обміну інформацією, захисту інтересів виробників молока та споживачів молочної продукції, вдосконалення механізмів ринкових відносин у молочній галузі.
5.	- Вінницька область	Переробно-харчовий кластер (з 2011р.)	Діяльність кластеру сприяє створенню в області мережі фермерських господарств у рамках кооперативних утворень, розбудові партнерських відносин між виробниками та переробниками сільськогосподарської продукції.

Джерело: побудовано за матеріалами [6, 7].

3. ВИСНОВКИ

Таким чином, інноваційний розвиток аграрного сектора економіки є основою стратегічних цілей розбудови економіки України. Однак в сучасних умовах господарювання для нього характерним є недостатній обсяг державного фінансування та низька результативність впровадження інноваційних розробок у виробництво. На нашу думку, основними факторами, що сприятимуть активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств є формування інноваційної інфраструктури (в т.ч. через підтримку розвитку наукових парків, агротехнопарків), а також подальший розвиток аграрних кластерів на інноваційній основі.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Лупенко Ю., Месель-Веселяк В., *Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року*, ННЦ "ІАЕ", Київ 2012, -182 с.

- [2] Липчук В., Липчук Н., Солтис О., *Підприємництво в розвитку інтегрованого сільського господарства і сільських територій*, Львів 2013, -310 с.
- [3] *Науково-технологічна сфера України II* [Електронний ресурс] — Режим доступу. <Бпр://(1кпії.ѳОУ.иа/?я=5у5Іет/ГіІе5/БикІе!_2013.рсІР>.
- [4] Савицький Е., *Розвиток інноваційних процесів у вітчизняних аграрних підприємствах*, Економіка АПК 4 (2014), -77-82 с.
- [5] Шибанін В., *Концептуальні засади і пріоритетні напрями ефективного розвитку аграрного університету*, Економіка АПК 1 (2014),—5—13 с.
- [6] Русан В., Собкевич О., Юрченко А., *Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні*, НІСД, Київ 2012, -31 с.
- [7] *Портал учасників українських кластерів* [Електронний ресурс] - Режим доступу. <<http://ucluster.org>>.
- [8] Сіренко Н., *Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України*, Миколаїв 2010, -416 с.

TRENDS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY IN UKRAINE

ABSTRACT

The article deals with main trends of innovative development of the agrarian sector in Ukraine's economy in the context of the strategic directions of development of the state. It identifies basic components of the strategic goals of the innovation development of agriculture. It expediency of further assistance to development of the agricultural clusters-bases innovation.